

/ С.И. Лебединский, Г.Г. Гончар. – Минск : «Электронная книга БГУ», 2003. – Режим доступа : <http://anubis.bsu.by/publications/elresources/Philology/lebedinsky.pdf>. – Дата доступа: 06.11.2010.

2. Толмачева, Т.А. Методика обучения студентов коммуникативным стратегиям иноязычного речевого поведения в повседневных ситуациях межкультурного общения (языковой вуз, английский язык) : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 ; ГОУ ВПО «Горно-Алтайский государственный университет» / Т.А. Толмачева. – [Электронный ресурс]. – Улан-Удэ, 2009. – Режим доступа: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-83371.html>. – Дата доступа: 25.04.2013.

Лацінізмы ў беларускай мове

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»

Шлык І.М.

Найбольшы след прымусовая паланізацыя (апалячванне) беларусаў пакінула праз насычэнне нашай мовы лацінізмамі. Школа, касцёл, дзяржаўныя ўстановы, што працавалі на польскай і лацінскай мовах, давалі прыток паланізмаў, а значыць, і лацінізмаў. Возьмем, напрыклад, слова *дакляраваць*, яно шырока бытвала ды і цяпер у размоўных пластах жыве як сінонім слова *абвясціць*. А гэта ж з лацінскага *дэклара*, што значыць заяўляць, абвясціць, выказваць, тлумачыць.

Лацінская мова пакінула значны след у беларускай лексіцы, асабліва ў галіне грамадска-палітычнага слоўніка, эканамічнага, юрыдычнага. Сёння звычайнай з'явай выглядаюць у беларускім тэксце такія лацінізмы, як *акт*, *артыкул*, *дата*, *дакумент*, *прывілея*, *рэвізія*, *статут*, *сума*. Гэтыя і да іх падобныя словы выглядаюць у нашай мове так, нібы яны вечна былі там. Зазірнём крыху ў гісторыю лацінскай мовы.

Чаму так завецца гэта мова – латынь? Яшчэ ў пачатку першага тысячагоддзя да нашай эры на ёй гаварыла племя, што рассялілася на захадзе сярэдняй часткі Апенінскага паўвострава, на рацэ Тыбр, у невялікай вобласці Лацыў (Лаціум). Племя гэтае называлася лацінамі, а яго мова – латынню. Калі паселішчы плямёнаў у ніжнім цячэнні ракі Тыбр аб'ядналіся, цэнтрам сабе абралі горад Рым (Рома).

Літаратурная мова, якая займала назву «класічная латынь», сфармавалася на зломе першых тысячагоддзяў. Найбольшай выразнасці яна дасягнула ў прамоўчай гістарычнай літаратуры, выдатнымі прадстаўнікамі якой былі Цыцэрон, Цэзар, Ціт Лівій, Лукрэцый, Катул, Вергілій, Гарацый, Авідзій.

Лацінская мова, таксама як і славянскія, балтыйскія, германскія, індыйскія, іранскія, грэчаскія мовы, належыць да індаеўрапейскай моўнай галіны. Росквіт класічнай лацінскай мовы быў звязаны з умацаваннем Рыма як буйнейшай рабаўладальніцкай дзяржавы Міжзем-

намор'я, што пашырала сваё панаванне на Пірэнейскі паўвостраў і поўдзень Францыі. І толькі на ўсходзе рымскай дзяржавы (у Грэцыі, Малой Азіі і на поўначы Афрыкі) доўга яшчэ заставалася пашыранай грэчаская мова.

Аднак жа бясконцыя і працяглыя ваенныя паходы Юлія Цэзара ў Галію і Брытанію прывялі да раманізацыі заваяваных тэрыторый, а кельцкія (брытанскія) плямёны, галлы, германцы, іспанцы яшчэ доўга адчувалі ўздзеянне лацінскай мовы. Вульгарная латынь, як называлі народную, гутарковую стыхію лацінскай мовы, лягла ў аснову новых, так званых раманскіх моў. Так узнікалі італьянская, французская, іспанская, партугальская, румынская мовы. Найбольш блізкія да латыні італьянская і французская мовы.

Уплывы лацінскай мовы на фарміраванне моў Заходняй Еўропы адчуваюцца і сёння пасля многіх стагоддзяў іх самастойнага бытавання і ўдасканалення. Напрыклад, лацінскае слова *страта* (вымашчаная, прыведзеная ў парадак дарога, вуліца-брукаванка) лягло ў аснову англійскага слова *стрыт*, нямецкага – *штрасэ*. А таму што гублялі ўсякія рэчы і грошы часцей у дарозе, дык працэс губляння займеў беларускае азначэнне – *страта*. Дарэчы, гэтым сінонімам да слова *губляць* чамусьці не карыстаюцца сёння.

Лацінская мова захавалася ў карыстанні насельніцтва Заходняй Еўропы і пасля таго, як развалілася Рымская імперыя і ўтварыліся самастойныя дзяржавы – Італія, Францыя, Германія. У эпоху Адраджэння (XIV-XVI стст.) многія асветнікі – прадстаўнікі культур розных народаў – зноў пачалі карыстацца лацінскай мовай: Томас Мор – у Англіі, Эразм Ратэрдамскі – у Галандыі, Тамаза Кампаньела – у Італіі, Мікола Гусоўскі – беларускі паэт, што жыў у Польшчы. У гэтыя гады лацінская мова становіцца важнейшым сродкам міжнародных зносін у галіне навукі і культуры, у дыпламатыі.

На латыні пісалі свае творы галандскі філосаф Барух Спіноза, англійскі фізік Ісак Ньютан, рускі прыродазнаўца Міхаіл Ламаносаў і іншыя зоркі сусветнай навукі. Лацінская мова, побач са старажытнагрэчаскай, была той крыніцай, з якой чэрпалі скарбы славянская і іншыя еўрапейскія мовы, кааб пашыраць свае ўласныя магчымасці, узбагачаць слоўнікі. Грунтоўна пасяліліся ў розных мовах, у тым ліку і ў беларускай, такія словы лацінскага паходжання, як *рэвалюцыя*, *сацыялізм*, *партыя*, *канстытуцыя*, *рэспубліка*, *рэформа*, *дэманстрацыя*, *лекцыя*, *прафесар*, *доктар*, *універсітэт*, *экзамен*, *студэнт*, *актыў*, *плюралізм*, *дэмакратыя*, *тэатр*, *спектакль*, *опера*, *артыст*, *матор*, *арматура*, *канструкцыя*, *корпус*, *радыё* – тысячы і тысячы слоў, без якіх цяжка ўявіць сённяшні стан нашай роднай мовы. І ўсё гэта – жывыя словы, яны з намі побач штодзень, штохвіліны. Нават у графічным афармленні свайго пісьменства кідаліся то да кірыліцы, то да лацінкі. Гэта была зацятая барацьба за выжыванне самабытнага слова. Перамагла, як вядома, кірыліца.